

Oponentský posudek na bakalářskou práci Karoliny Holasové Otázky na hraně smysluplnosti v analytické filosofii

Předložená práce se zabývá vztahem vybraných logických empiristů k filozofii a zvláště metafyzice, prizmatem otázky vymezení smysluplnosti výroku. Rovnou jako klad práce vyzdvihuje promyšlenost tématu a výbornou logickou provázanost práce. Holasová si dobře promyslela, o čem chce psát, dobře rozvrhla strukturu práce. V práci na počátku kapitol uvádí plán dané kapitoly a na konci shrnutí, k čemu se v daném úseku textu došlo. Jen název práce mohl být trochu konkrétnější, téma je oproti názvu přeci jen zúžené. Také mi není jasné, proč se na konci abstraktu mluví o tom, že se bude „rekonstruovat, jaký životní postoj a naladění analytická filosofie nabízí“. Tady je jednak řeč pouze o vybraných logických empiristech, jednak v práci samotné o životním postoji a naladění analytické filosofii příliš řeč není.

Své připomínky k práci rozdělím na formální a obsahové.

K formální stránce: práci by slušela ještě nějaká poslední korektura, vyskytuje se v ní ještě poměrně dost překlepů a různých formálních chyb. Za všechny budu jmenovat například jméno rakouského filozofa L. Wittgensteina, které Holasová, pokud jsem si dobře všimnul, na stranách 16, 27, 33, 34, a 36 píše s nějakým překlepem v příjmení. Nemilé je, že takový překlep je i v názvu podkapitoly 4.1 a to nejen na začátku práce, v obsahu, ale i na straně 33, kde je název podkapitoly uveden.

Dále, v práci se bez zjevného rozlišení objevuje dvojí typ uvozovek, kromě obvyklých i tzv. uvozovky rovné, na str. 9 se dokonce u obou citací z Wittgensteina objeví na začátku citace uvozovky kulaté, na konci citace uvozovky rovné.

Celá sada chyb se objevuje u citací – nejprve to je řada překlepů (str. 25 „conjonction“, str. 28 „splňují“ místo „uplatňují“, „stějně“, „děje“, str. 31 „permises“, str. 32 „though“, str. 33 za „vně“ patří ještě „dění“, str. 40 „assertionthat“, „insufficien“), dále interpunkce před a za citacemi – citací často končí věta, ovšem bez tečky. Závažnější je to, že u Carnapa a Wittgensteina Holasová cituje české překlady, ale v závorce za citací uvádí rok vydání originálu, čísla stránek u Traktátu odpovídají Glombíčkovu překladu (tedy ne Fialovu, který Holasová uvádí v seznamu literatury), u Carnapa pak netuším, k jakému textu stránkování odkazuje.

K obsahové stránce – v 1. kapitole se Holasová věnuje novému vymezení filozofie a metafyziky u daných autorů. K zjištění této novosti je ale zapotřebí ukázat, jaké je (nebo jaká jsou) starší vymezení těchto pojmů. Tady ale Holasová nabízí pouze vymezení Moritze Schlicka (str. 15), které je spíše novopozitivistickým pohledem na metafyziku a Peregrinovo vymezení filozofie (str. 12) – vymezení filozofie od současného analytického filozofa ale také není příkladem staršího pojetí. Pro čtenáře je tak těžké zhodnotit novost těchto nových vymezení. Navíc, u Wittgensteina je správně zdůrazněno, že filozofie je pro něj druh činnosti, ale z citací, které Holasová uvádí u Carnapa a Ayera, nijak neplyne,

že totéž pojetí mají i oni, ač to Holasová opakovaně tvrdí. Cenným postřehem je přesto tvrzení (str. 18), že v pohledu na metafyziku existuje u daných autorů jistá gradace.

Dále, Holasová věnovala hodně myšlenkové práce interpretaci primárních textů daných autorů. To je samo o sobě chvályhodné, ale při takové komparativní studii to vlastně není příliš zapotřebí.

Konkrétně u Wittgensteina a zejména v podkapitole 2.1 si tím Holasová zbytečně přiděluje problémy, protože interpretace Traktátu je notoricky velmi problematický podnik a navíc sama v textu cituje Anscombovou, která určitou interpretaci Wittgensteinova Traktátu nabízí (nemluvě o Peregrinových Kapitolech). Na str. 19 a 20 se tak Holasová pouští do interpretace některých termínů Traktátu, přičemž tyto interpretace vyznívají velmi nejasně. První odstavec na str. 20 se např. dle mého dá pochopit tak, že dle Traktátu výrazy, které jsou částí věty, nemají ani význam, ani smysl. Znamená to tedy, že dle Traktátu se věta jako sémantická jednotka skládá z něčeho, co žádnou sémantiku nemá? Nejsem si jist, jestli to tak Holasová myslí, o to víc si nejsem jistý, jestli to tak myslí Wittgenstein, každopádně tyto interpretační zápasy zbytečně odvádějí od hlavní myšlenky práce. (Mimochodem, zmíněný odstavec končí větou „smysl věty je vztah jednotlivin ve větě“. Co se zde myslí jednotlivinami?) Holasová si zde uvedenými sekundárními, příp. terciárními zdroji mohla výrazně pomoci.

Holasová chce v práci zkoumat, jakým způsobem moderní logika ovlivnila postoj daných filozofů k filozofii a metafyzice. Očekával bych tedy, že studentka logiky se bude kriticky zaměřovat na to, jakým způsobem je moderní logika zmiňována a používána v daných debatách, ostatně otázka „logičnosti“ logických empiristů je sama velmi zajímavá. Proto mě nemile překvapuje, že Holasová v podstatě nekriticky přejímá terminologii logických empiristů. Např. na straně 11 píše, Ayerovy postupy jsou založeny na empirii a moderní logice, protože „se Ayer sám nazývá logickým pozitivistou“. To, že se tak nazývá, je přeci samo o sobě slabý důvod pro to, abychom mu to věřili. Závažnější je shrnutí na str. 26, kde Holasová píše, že pro všechny tři filozofy slouží verifikace jako prostředek zkoumání smysluplnosti vět a dovozuje, že to není překvapivé, protože všichni tři chtějí vytvořit pojetí smysluplné věty tak, aby „stála na principech logiky“. Co má verifikace společného s principy logiky? Na tuto otázku bych u obhajoby rád slyšel zdůvodněnou odpověď.

Podobně, na str. 37 Holasová píše, že se chce podívat, zda Carnap svůj cíl vyvrácení metafyziky obhájil a má-li jeho argumentace nějaké vady. To zní jako velmi sympatický pokus o kritické zhodnocení probíraného autora. Po shrnutí Carnapových názorů ale překvapivě najednou tvrdí, že můžeme „říct, že si Carnap svou hlavní tezi obhájil“. Dle mého se tedy kritické zhodnocení nekonalo. Navozuje to dojem, že Holasová sama názory logických empiristů přejímá nekriticky. Pokud se Holasová bude chtít tématem zabývat i v budoucnu, doporučil bych jí tedy více se zaměřit i na možné podoby kritiky a zhodnocení logického empirismu.

Obecně Holasová používá pojem logiky velmi širokým způsobem, nejvíce je to vidět na str. 35, kde zmiňuje pokus o vypořádání se s filozofickým problémem, který je (ten pokus) „založený na logice“, příp. vypořádává se „logickým způsobem“. Tímto pokusem je Pascalův argument sázky a mě by

zajímalo, proč je tento pokus označen jako „logický“. Nevidím na něm totiž nic specificky logického, spíše má co dočinění s velmi elementární statistikou.

Tuto práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře.